

УДК 342.951

DOI: 10.36550/2522-9230-2020-1-9-74-77

Кондратенко Віталій Миколайович,*доктор юридичних наук, професор,**завідувач кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності**Центральноукраїнського державного педагогічного**університету імені Володимира Винниченка*

e-mail: kondratenkovitals@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6015-8326>**Дем'янчик Валерія Валеріївна,***аспірантка кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права**Центральноукраїнського державного педагогічного**університету імені Володимира Винниченка*

e-mail: triameda@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-7235-1102>

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті сформовано поняття і розкритий зміст адміністративно-правового статусу системи органів юстиції й безпосередньо Міністерства юстиції України як взаємопов'язаного комплексу завдань, адміністративних обов'язків та прав у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності на надання адміністративних послуг структурними підрозділами зазначеного міністерства та підстав адміністративної відповідальності у цій сфері з метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб. До елементів адміністративно-правового статусу органів юстиції віднесено завдання, юридичні обов'язки і права з їхнього виконання, а також адміністративна відповідальність. Обґрунтовано, що юридичні права Міністерства юстиції України поділяються на певні види з питань співпраці з населенням, внутрішньо-організаційної діяльності, роботи з інформаційними ресурсами та заходи адміністративного примусу. Особливу увагу звернуто на невід'ємний елемент змісту адміністративно-правового статусу органів юстиції як адміністративної відповідальності фізичних і юридичних осіб, яка застосовується в аналізованій сфері.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративно-правовий статус, Міністерство юстиції України, органи юстиції, права і свободи.

Kondratenko V., Demynchuk V. FEATURES OF ADMINISTRATIVE LEGAL STATUS OF ORGANS OF JUSTICE IN UKRAINE

In the article a concept and exposed maintenance of administrative legal status of the system of organs of justice and directly Ministry of Justice of Ukraine are formed as complex of tasks, administrative duties and rights in the field of executive prescriptive activity on the grant of administrative services by structural subdivisions of the marked ministry and grounds of administrative responsibility in the field of it with the aim of providing of rights, freedoms and legal interests of physical and legal persons. To the elements of status of organs of justice a task, legal duties and rights, is attributed from their implementation, and administrative responsibility. Reasonably, that legal rights for Ministry of Justice of Ukraine are divided into certain kinds on questions a collaboration with a population, internal organizational activity, works with informative resources and measures of administrative compulsion. Separate attention displaces on the inalienable element of maintenance of administrative legal status of organs of justice as administrative responsibility of physical and legal persons, that is used in an analysable sphere.

Key words: administrative responsibility, administrative legal status, Ministry of Justice of Ukraine, organs of justice, right and freedom.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день головним завданням публічної влади є забезпечення прав, свобод громадян України у відповідності до стандартів ЄС. Це не можливо здійснити без адаптації вітчизняного законодавства до правової системи Європейського Союзу. В цій сфері вагоме місце належить Міністерству юстиції України та його територіальних органів, оскільки вони є провідними суб'єктами стосовно перевірки нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади на відповідність Конституції України, щодо не порушення в них прав і свобод громадян.

Щоб визначитися з проблемами, які потребують нагального вирішення повинна бути приділена належна увага правовому статусу насамперед Міністерства юстиції України. В умовах сьогодення

працівниками міністерства та громадськістю здійснюється інтенсивна робота щодо покращення ефективності його діяльності. При цьому саме правовий статус відображає головні його особливості в системі державних органів влади, мету, завдання, функції, повноваження, компетенцію, відповідальність. При визначенні правового статусу Міністерства юстиції України, провідна роль належить, зокрема нормам адміністративного права, які потребують подальшого належного розвитку й удосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику адміністративно-правового статусу системи органів юстиції вивчали такі вчені: В.Авер'янов, О.Бандурка, В.Бевзенко, Ю. Битяк, І.Голосніченко, В. Гращук, Н. Гудима, Є. Додіна, С. Ківалов, С. Козуліна, В. Колпаков, А. Комзюк, А.Куліш, А. Кухарчук, Д. Мандичев, Н. Нижник, М. Орзіх, О. Рябченко, В. Селіванов, С. Тюрін, О. Харитонова, О.Харченко та ін. Однак, ці науковці доторкались цього питання лише опосередковано, досліджуючи інші більш загальні чи спеціальні суспільні відносини.

Мета статті – на основі теорії адміністративного права, аналізу відповідних нормативно-правових вітчизняних і зарубіжних актів, праць вчених та інших джерел визначити адміністративно-правовий статус Міністерства юстиції України, насамперед щодо ефективного забезпечення прав і свобод громадян України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найгостріших питань державної правової політики сьогодні є ефективність реалізації громадянами своїх прав і свобод, яка безпосередньо залежить від ступеня забезпечення їх надійної охорони та захисту, що здійснюються від- повідними органами держави. Саме з такою правоохоронною діяльністю традиційно пов'язують феномен юстиції. Термін «юстиція» в літературі, законодавстві та на побутовому рівні здається зрозумілим і усталеним, проте, тільки на перший погляд. Змістовий спектр цієї дефініції варіюється, як правило, від сукупності системи всіх правоохоронних органів, судового відомства до діяльності цих установ, форми судової державної діяльності.

Зазначимо, що права і свободи громадянина стоять на першому місці в законодавстві ЄС та Конституції України. За ліберальною концепцією людина наділена основними правами та свободами з народження незалежно від статусу в суспільстві, безпосередньо ст. 3 Конституції України зазначає: людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Звідси випливає, що в якості роботи та правотворчості Міністерства юстиції України вже закладена основа для того, для чого воно створене і функціонує на благо громадян України, оскільки це є первинним елементом виконавчо-розпорядчої та адміністративно-сервісної діяльності у сфері юстиції.

Згідно із тлумачним словником української мови, статус – це певний стан чого-небудь [2, с. 420]. У теорії права правовий статус людини – це юридично закріплене становище людини в суспільстві відповідно до якого фізична особа як суб'єкт права вступає у правовідносини, координує свою діяльність. Правовий статус суб'єктів права складається з об'єктивних, фактично існуючих елементів, виявивши та проаналізувавши які, в цілому можна пізнати явище комплексно. Застосовуючи системний метод дослідження, можна визначити поняття «правовий статус» як комплексне юридичне явище, що визначає статус (становище) суб'єкта у відповідній системі, відокремити його статистичні й допоміжні елементи.

А.М.Куліш зазначає, що питання правового статусу державного органу в юридичній літературі донедавна зводилося, головним чином, до визначення його компетенції, встановленого законодавством кола прав та обов'язків, що не розкриває повністю зміст поняття «правовий статус». Частина вчених під правовим статусом державного органу, як правило, розуміють певну сукупність повноважень владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань [3, с. 65-68]. Таке визначення є досить вузьким, воно не охоплює значної частини питань організації і діяльності державних органів, які визначають їх правовий стан або статус. З вищесказаного можна зрозуміти, що у науковців існують розбіжності з приводу визначення «правовий статус».

Поняття адміністративно-правового статусу є багатогранним, яке потребує досить детального наукового аналізу. Він включає це сукупність прав і обов'язків у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності із чим цілком доречно було б частково погодитись та взяти за основу, доповни його деякими іншими вагомими для предмета нашого дослідження елементами. На нашу думку, адміністративно-правовий статус органу виконавчої влади - це взаємопов'язаний комплекс завдань, прав і обов'язків покладених на них у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності на надання адміністративних послуг та підстав адміністративної відповідальності основною метою якого є формування належних умов для забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Як стверджує О. Предместніков адміністративно-правове забезпечення у сфері юстиції охоплює діяльність суб'єктів державного управління, спрямована на забезпечення законності та правопорядку в державі, захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Становлення України як демократичної соціально орієнтованої держави супроводжується зростанням ролі та значення органів юстиції, розширенням сфери їхньої діяльності. Важливого значення набуває термін «правова політика держави», яка реалізується насамперед у діяльності органів юстиції [4, с. 57-58].

Законодавством визначено, що Міністерство юстиції України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України; є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної правової політики, політики з питань банкрутства та використання електронного цифрового підпису, з формування та забезпечення реалізації політики у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, у сфері нотаріату, у сфері виконання кримінальних покарань, у сфері захисту персональних даних, у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів, з питань державної реєстрації актів цивільного стану, з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, з питань державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, з питань реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, статутів, друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності [5].

На Міністерство юстиції України покладено низку зобов'язань у сфері державної політики, основна мета яких є забезпечення справедливості, а саме правого регулювання щодо прав свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, тим більше що боротьба за справедливість зараз відбувається майже у всіх основоположних сферах життєдіяльності суспільства [6]. Цей орган має значний вплив на формування державної політики щодо створення умов для громадян на справедливий юридичний захист конституційних прав, свобод та законних інтересів, а також на розвиток сучасного суспільства в юридичній сфері. Щоб об'єктивно покладе на нього відповідний адміністративно-правовий статус, який би дозволив йому ефективно захищати чесноти громадян, попереджати порушення їх прав і свобод в системі органів виконавчої влади.

До елементів адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади відноситься завдання, обов'язки і права про їх виконання, а також окремим рядком варто виділяти адміністративну відповідальність. Не є виключенням із цього правила й адміністративно-правовий статус Міністерства юстиції України. Взавши за основу Положення про Міністерство юстиції України, систематизуємо основні його права та обов'язки, оскільки в законодавстві та юридичній літературі комплексної класифікації не існує. Серед всього масиву, ми виділяємо чотири основних групи обов'язків.

1. Адаптування законодавства до стандартів ЄС в яку входять такі обов'язки, а саме: формування нової правосвідомості Європейського суспільства та захисту прав громадян. Наглядним прикладом цього є реалізація Міністерством юстиції положень Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». Розробка проектів, законів та інших нормативно-правових актів; захист інтересів України у Європейському суді з прав людини, наприклад наближення національної системи захисту прав людини до загальноєвропейської практики надало всім, хто перебуває під юрисдикцією України, право на звернення до Європейського суду в разі порушення нашою державою, її органами, посадовими особами норм Конвенції, положення якої визнані обов'язковими на території України. Це право передбачено ст. 55 Конституції нашої держави, яка надає можливість звернення за захистом своїх порушених прав до судових установ міжнародних організацій після використання особою національних засобів захисту.

2. Внутрішньополітичні та розпорядчі обов'язки, до яких слід віднести: державну реєстрацію політичних партій та контроль за ними; реалізацію політики з питань банкрутства; представництво інтересів держави при розгляді справ судами; організацію експертного забезпечення правосуддя; регулювання нотаріальної діяльності; координація діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади; посвідчувальні а також інші повноваження, які Міністерство юстиції України виконує у сфері запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

3. Міжнародне співробітництво: співпраця у сфері примусового виконання рішень; налагодження і підтримання зв'язків з міжнародними організаціями, а також контроль за додержанням Україною міжнародних правових угод та взаємодія з міжнародними інституціями. Міністерство юстиції України запускати систему залучити висококваліфікованих експертів Норвезької місії радників з питань верховенства права в Україні для розробки підзаконних нормативно-правових актів у ході запуску повноцінної системи пробації в нашій країні.

4. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері державної реєстрації: здійснення реєстрації нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та актів; скасування рішень про державну реєстрацію адміністрацій, а також державних підприємств, установ, організацій та державних господарських об'єднань, навчальних закладів із питань щодо правової освіти населення. Позитивним у цій сфері є те, що в умовах сьогодення Міністерство юстиції України проводить реформу щодо децентралізації шляхом наближення їх до споживачів (громадян) у сфері реєстрації актів цивільного стану. Отже, його права можна класифікувати на такі види: щодо співпраці з населенням, внутрішньо-організаційної діяльності, роботи з інформаційними ресурсами та заходи адміністративного примусу.

Висновки. Усе вище наведене дає можливість сформулювати такі висновки стосовно адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції України та його територіальних органів:

1) адміністративно-правовий статус органів юстиції охоплює взаємопов'язаний комплекс завдань, прав і обов'язків покладених на них у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності на надання адміністративних

послуг та підстав адміністративної відповідальності, основною метою якого є формування належних умов для забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб;

2) на органи юстиції покладено низку зобов'язань у сфері державної політики, основна мета яких є забезпечення справедливості, правового регулювання у сфері прав свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, тим більше що боротьба за справедливість зараз відбувається майже у всіх основоположних сферах життєдіяльності суспільства;

3) Міністерство юстиції України має значний вплив на формування державної політики щодо створення умов для громадян на справедливий юридичний захист конституційних прав, свобод та законних інтересів, а також на розвиток сучасного суспільства в юридичній сфері;

4) до елементів адміністративно-правового статусу органів юстиції відносяться завдання, юридичні обов'язки і права про їх виконання, а також окремим рядком необхідно виділяти адміністративну відповідальність;

5) юридичні права Міністерства юстиції України поділяються на такі види: щодо співпраці з населенням, внутрішньо-організаційної діяльності, роботи з інформаційними ресурсами та заходи адміністративного примусу;

6) невід'ємним елементом змісту адміністративно-правового статусу органів юстиції є адміністративна відповідальність фізичних і юридичних осіб, яка застосовується у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Новий словник української мови : у 3 т. / укл.: В. Яременко, О. Сліпущко. Київ : Аконіт, 2008. 864 с.
3. Козуліна С. О. Сучасні проблеми та основні шляхи вдосконалення правового статусу органів Міністерства юстиції України. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. Вип. 14. 2014. С. 65-77.
4. Предместніков О. В. Повноваження Міністерства юстиції України у сфері державної правової політики: нормотворчість і правова експертиза. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 4. С. 56-61.
5. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п#Text>.
6. Деякі питання територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2019 № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2019-п#Text>.

REFERENCES:

1. Constitution of Ukraine. (1996, June 28). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> [in Ukrainian].
2. Yaremenko, V. , & Slipushko, O. (2008). New dictionary of the Ukrainian language: in 3 volumes. Kyiv : Akonit [in Ukrainian].
3. Kozulina, S. O. (2014). Modern problems and main ways to improve the legal status of the Ministry of Justice of Ukraine. *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia*, 14, 65-77 [in Ukrainian].
4. Predmestnikov, O. V. (2016). Powers of the Ministry of Justice of Ukraine in the field of state legal policy: rule-making and legal expertise. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 4, 56-61 [in Ukrainian].
5. On approval of the Regulation on the Ministry of Justice of Ukraine. (2014). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 02nd July 2014 № 228. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п#Text> [in Ukrainian].
6. Some issues of territorial bodies of the Ministry of Justice. (2019). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 09th October 2019 № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2019-п#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 15.06.2020